

Hans Kirk

(1936) *af* Daglejerne

Daglejerne er en kollektivroman, der skildrer landsbyen Aslevs udvikling fra bonde- til industrisamfund. Romanen fokuserer på konflikterne mellem samfundsklasserne og viser, hvordan cementfabrikkens ejer Høpner behandler sine arbejdere.

Maskinerne stod i fabrikken og ventede på at tage fat. Nu var arbejdet så vidt, at man kunne feste, og Høpner bød til gilde på kroen. Der blev gjort store forberedelser, og det var jo heller ikke hver dag, der blev holdt rejsegilde for en fabrik.

5 Der var dækket ved lange borde i krosalen, og Høpner stod ved døren og hilste på hver enkelt. Det var regnvej, og der lugtede af vådt tøj og tørverøg i salen. Konerne var budt med og fra deres mørke festtøj stod en gennemtrængende duft af naftalin.

Enhver, som havde arbejdet ved byggeriet, var budt som gæst, og
10 salen var stuvende fuld. Nogle måtte spise inde i krostuerne, men der var overflod af mad og drikke.

Der var håndværkere, murere, tømrere, smede og daglejere. Der var folk langvejs fra, og fra Færgeby, og der var næsten alle arbejdsfolk fra sognet. Der var fiskere, som havde tjent en dagløn ved skrænten,
15 indsiddere, små husmænd, hvis jord var så ringe, at den ikke kunne give dem føden, unge karle, som havde tjent på gårdene, men havde sagt op og taget arbejde ved fabrikken. De kom med deres kvinder og hilste på Høpner. Så stillede de sig op langs væggene, alvorsfulde og lidt beklemte.

20 Cilius og Frederikke var mellem de sidste, der kom. Hans ansigt blussede rødt af regnen. Cilius var tilpas, der skulle være gilde. Han stak Høpner på næven og gik hen til en klynge tavse daglejere. „Dæleme,“ sagde han. „Det er godt at komme i tørvejr. Det siger a, skønt a aldrig har foragtet det våde.“ „Det gør vel ingen af os,“ sagde Jens Hest. „A har
25 rendt mange mil for at få en bid brød og en dram,“ sagde Cilius. „Og det har aldrig skadet mig det ringeste.“

Hvor Cilius kom frem, blev der liv og munterhed, han havde en spøg på læben og et ord til enhver. Daglejerne stod ydmyge og alvorlige i deres pæne tøj, men nu kom Cilius, og han var deres mand. Han havde -slået en mand til krevl i sin ungdom, han havde gået på landevejene, og nu

slå til krevl gennemtæve

var han formand for deres fagforening. „Det her er jo en slags høstgilde,“ sagde Cilius til Andres. „Dengang vi to havde ejendom på skrænten, groede der kun græs. Men nu får vi da den rene havre i muleposen.“ „Ja, du kan snakke, Cilius,“ sukkede Andres. „Men a kan nu aldrig glemme, som de handlede med os. De førte os bag lyset, og det var godt nok ikke lovligt.“ „Men nu har vi da en fabrik,“ sagde Cilius.

mulepose foderpose, som hænges foran mulen på en hest

Høpner kaldte til bords, og det lavede op at få mad og dram. Mændene klinkede med hinanden, og stemmerne steg. Så slog Høpner på sit glas og rejste sig. Der blev tavshed. Han ville holde tale.

10 „Folkens,“ sagde Høpner, og fra krostuerne strømmede folk ind i salen for at høre. „Vi har gjort et stykke arbejde, og nu holder vi fest. Vi har bygget et hus, og vi har fyldt det med maskiner. Hvor der før lå en skrænt med dårlig jord, som knap kunne give mennesker udkommet, har vi rejst en virksomhed, som kan give os alle det daglige brød.“

15 Det daglige brød! Daglejerne nikkede, de vidste, hvad ordene betød. De havde arbejdet hårdt for føden, de havde tålt ydmygelser og ringeagt, de havde knap været for mennesker at regne. Det daglige brød havde været al deres stræben. De havde kæmpet for føden til kone og børn.

„Maskinen kan give os et sorgfrit udkomme,“ sagde Høpner.
20 „Maskinen skaffer maden på bordet og giver os klæderne på kroppen. Uden maskinen kan et moderne samfund ikke eksistere, den er forudsætningen for vor tilværelse. Hvis maskinen går i stå, går livet i stå. Vi kan ikke eksistere på jorden, så mange vi er, uden maskinen og den moderne teknik. Men vi kan leve godt og rigeligt, hvis vi lader maskinen
25 sørge for os. Der er ingen grænse for, hvad vi kan producere. Hvis vi ikke havde maskiner, levede vi i middelalderen endnu. Hvis maskinerne blev ødelagt, døde halvdelen af menneskeheden af sult.“

„I har før dyrket jorden, I har været håndværkere, landarbejdere, fiskere og tjenestekarle. Nu skal I passe maskinerne. I skal leve et nyt
30 liv. Og det nye liv har en eneste lov, som aldrig må brydes: Lad aldrig maskinerne gå i stå. I er blevet arbejdere, I har fået jeres organisationer, I har magt, men pas på, hvordan I bruger den. Det er maskinen, der har skabt jer og givet jer det nye liv. Det vil gå ud over jer selv, hvis I lader maskinen standse. Maskinen skal arbejde i ro. Vi, som betjener
35 maskinen, må forstå, at vi er dens tjenere og ikke dens herrer. Men hvis vi tjener den godt, vil den lønne os kongeligt.“

Daglejerne fulgte opmærksomt talen, men de tænkte, at det gik noget højt. Det lød næsten som en præken. Det nye liv! Det var, som når præsten på sin prækestol talte om det evige liv. Men at noget nyt
40 og stort stod for, det håbede de alle. De skulle have det bedre og sikrere i verden, de skulle have brød på bordet. De skulle have en dagløn hver eneste dag i ugen, om alt gik vel. Deres børn skulle ikke ud at tjene, fra de var små, deres kvinder ikke luge roer eller tage kartofler op i de kolde efterårsdage for en ringe løn. Det var det nye liv.

Der sad Høpner og hans ingeniører, det var dem, der havde sat værket i gang. Bag dem stod folk med penge, og det var nok for deres skyld, fabrikken var bygget. De lavede vel ikke en hel fabrik, for at nogle arbejdsmænd skulle få føden. Men det blev alligevel et nyt liv.

5 „Vi skal producere, vi skal lave cement,“ fortsatte Høpner. „Vi skal lave en vare, som står på højde med det bedste, der fabrikeres, og det kan vi gøre. Det er den ene side af sagen. Men samtidig skal vi skaffe mennesker føden, og det kan vi også gøre. Maskinen skal ikke bare male cement, den skal også skabe os en sikret tilværelse. Vi skal alle sammen
10 tjene maskinen og huske, at det er den, vi skylder vort daglige brød. Vi skal ikke bare arbejde, vi skal samarbejde. Vi er ombord i det samme skib, det må vi aldrig glemme.“

Og Høpner talte videre om de små hjem, som skulle bygges op og værnes. Daglejerne havde hørt taler før i dag, og de vidste, at enhver
15 snakker for sit. Men ordene gav dem en mærkelig følelse af, at de betød noget. Han snakkede så meget om, at de ikke måtte sætte maskinen i stå. De kunne altså sætte den i stå!

Høpner udbragte et leve for fabrikken, og hans gæster råbte af det fulde bryst. Så brød snakken løs igen. Brændevinsflaskerne gik livligt
20 rundt, og mændene lod drammen glide ned til den gode mad. Der sad Cilius, rødblussende og tilpas ved siden af sin tavse kone. Der sad Tora og Marinus, en forsigtig og ydmyg mand i verden. Der var Povl Bøgh, Sorte Anders, Lars Sjældenglad, Jens Hest og Boel-Erik med deres kvinder. De var til rejsegilde for en fabrik, de skulle begynde et nyt liv.

X